

Institute for Democracy and Mediation
Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim

RAPORT TEMATIK

MJEDISI DHE NDRYSHIMET KLIMATIKE

Autor: **Daniel Prroni**

SHQIPËRIA
KUVENDIM

PËRMBLEDHJE

Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) zhvilloi ushtrimin e parë në rang kombëtar të anketimit deliberativ,¹ të quajtur “Shqipëria n’Kuvendim” dhe të mbajtur në Tiranë në datat 18-21 nëntor 2021. Anketimi deliberativ mbështetet në tre anketa – një anketim me kampion përfaqësues kombëtar prej 1,200 të anketuarish, një anketim me një grup eksperimental² me 110 të anketuar dhe një tjetër anketë me një grup kontrolli³ me 110 të anketuar të tjerë. Gjetjet e këtij raporti tematik mbështeten tek të dhënat e anketimit kombëtar⁴ si dhe në këndvështrimet e pjesëmarrësve të grupeve të vogla të diskutimit⁵ të organizuara gjatë aktivitetit “Shqipëria n’Kuvendim”. Anketimi kombëtar paraqet perceptimet dhe qëndrimet e shqiptarëve ndaj alternativave të mundshme për zgjidhje për një sërë çështjesh që lidhen me mbikëqyrjen parlamentare, pjesëmarrjen e qytetarëve në veprimtarinë parlamentare, demokracinë e brendshme të partive politike, sistemin zgjedhor, votën e diasporës, ndryshimet klimatike dhe imigrimin ekonomik në Shqipëri.

Të anketuarit dhe pjesëmarrësit e “Shqipëria n’Kuvendim” shfaqën një ndjeshmëri të lartë ndaj sfidave globale të ndryshimeve klimatike dhe ndotjes mjedisore në zonën e tyre. Më shumë se 2/3 e kampionit të anketimit kombëtar e konsiderojnë ngrohjen globale dhe ndotjen e ajrit në zonën e tyre si serioze. Të anketuarit mbështesin në parim zbatimin e masave që synojnë të frenojnë ndryshimet klimatike dhe të zbusin ndikimet mjedisore. Megjithatë, përkundër mbështetjes deklarative, gjetjet sugjerojnë se të anketuarit nuk janë të gatshëm të paguajnë taksa më të larta për mbrojtjen e mjedisit. Të anketuarit me arsim të lartë dhe të ardhura mujore të larta duket se janë më shumë në favor të masave për mbrojtjen e mjedisit, ndërsa të anketuarit e grupmoshës 55-64 vjeç dhe të anketuarit pa ose me të ardhura të pakta janë më skeptikë.

- 1 Anketimi deliberativ është një formë e veçantë e konsultimit politik ku ndërthuren teknikat e hulumtimit të opinionit publik dhe debatit publik për të zbuluar se çfarë opinionit do të kishte publiku për një çështje të caktuar nëse qytetarëve do t’u jepej një mundësi për t’u informuar më mirë. Anketimi deliberativ tenton të marrë parasysh preferencat dhe opinionet e qytetarëve para dhe pasi këta të fundit të kenë pasur mundësinë për të bërë gjykime të mirëvlerësuar bazuar në informacione të balancuara dhe pas diskutimeve me bashkëqytetarët e tjerë. Për më shumë informacion vizitoni <http://cdd.stanford.edu>
- 2 Në grupin eksperimental bënin pjesë qytetarë të zgjedhur rastësisht nga kampioni i anketimit kombëtar, të cilët patën mundësinë të diskutonin për temat në fjalë dhe të merrnin informacione nëpërmjet materialeve informuese dhe seancave me ekspertë të pavarur gjatë një aktiviteti katër-ditor të quajtur “Shqipëria n’Kuvendim”.
- 3 Në grupin e kontrollit bënin pjesë qytetarë të tjerë të zgjedhur rastësisht nga kampioni i anketimit kombëtar, por që nuk morën pjesë në aktivitetin katër-ditor.
- 4 Anketimi kombëtar u administrua nga IDM gjatë periudhës 8-18 tetor 2021.
- 5 Secila temë ishte objekt diskutimi për 60 minuta në tetë grupe të vogla debati dhe pasohej me një seancë diskutimi me ekspertë me të njëjtin minutazh.

HYRJE

Sfidat mjedisore janë gjithnjë e më të pranishme në debatin publik në Shqipëri, veçanërisht në përgjigje të zhvillimeve më të gjera ndërkombëtare mbi ndryshimet klimatike. Shqipëria po i bashkohet përpjekjeve për të adresuar ngrohjen globale dhe për të parandaluar fatkeqësitë e ardhshme mjedisore. Për rrjedhojë, sot qytetarët janë më të ndërgjegjshëm dhe më të ndjeshëm ndaj çështjeve mjedisore dhe ndikimit të tyre në komunitet dhe cilësinë e jetës.

Tradicionalisht, debati mjedisor në Shqipëri është zhvilluar rreth çështjeve që lidhen me menaxhimin e mbetjeve. Së fundmi vëmendja është zhvendosur drejt çështjeve të tilla si ndryshimet klimatike, transporti i qëndrueshëm, prerjet e paligjshme të pyjeve dhe gjuetia dhe mirëqenia e kafshëve. Për më tepër, cilësia e dobët e ajrit në Shqipëri shkakton shqetësime shëndetësore për popullatën, siç dëshmohet nga raportet e Agjencisë Evropiane të Mjedisit⁶. Rritja e vazhdueshme e numrit të mjeteve rrugore dhe rënia e numrit të pasagjerëve të transportit publik është përkthyer në ndotje të konsiderueshme të ajrit. Një burim problematik i emetimeve është konsumi i karburanteve, kryesisht naftë dhe benzinë, si pasojë e rritjes së aktivitetit të transportit.

Në sektorin e transportit, reduktimi i emetimeve mund të arrihet duke promovuar automjete me emetim zero ose të ulët. Megjithatë, bazuar në statistikën e vitit 2020, vetëm 0.5% e makinave të regjistruara në Shqipëri përmbushin aktualisht këtë standard (elektrike ose hibride). I vetmi sektor që ka përparuar në këtë drejtim është shërbimi i taksive në Tiranë. Ndërsa për kamionët standardi është ende larg.

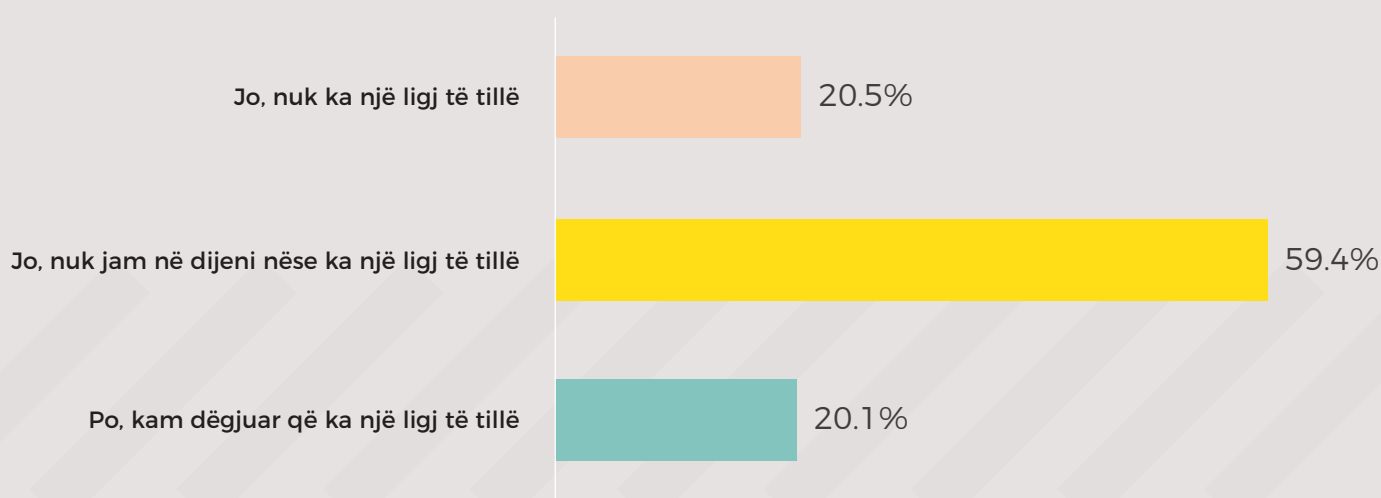
6 <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-atni/products/etc-atni-reports/etc-atni-report-10-2021-health-risk-assessments-of-air-pollution-estimations-of-the-2019-hra-benefit-analysis-of-reaching-specific-air-quality-standards-and-more>

PREFERENCAT DHE QËNDRIMET E SHQIPTARËVE MBI MBROJTJEN E MJEDISIT DHE NDRYSHIMET KLIMATIKE⁷

Të dhënat tregojnë se të anketuarit nuk janë të mirëinformuar nëse Shqipëria ka një ligj për ndryshimet klimatike. Shumica e të anketuarve (59.4%) thonë se nuk e dinë nëse ekziston një

ligj i tillë. Vetëm 20.1% e kampionit thonë se kanë dijeni për një ligj të tillë (shih figurën 1). Të anketuarit e paarsimuar ose me arsim të ulët janë më të painformuar.

FIGURA 1: A KA SHQIPËRIA NJË LIGJ PËR NDRYSHIMET KLIMATIKE?

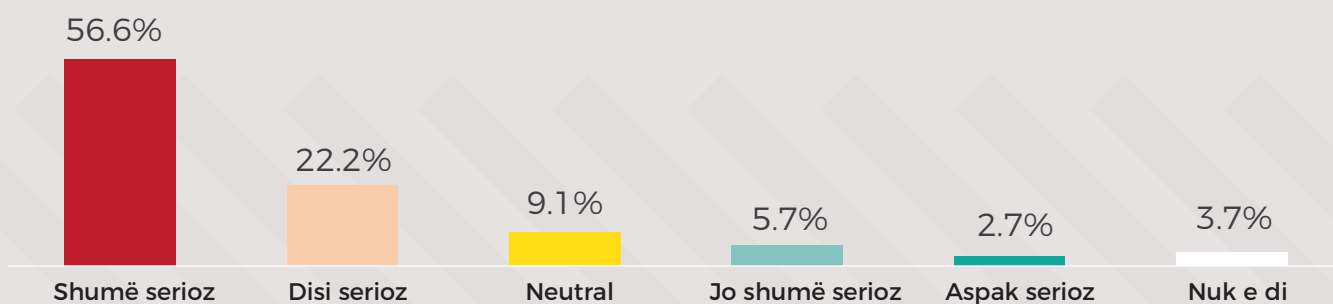

Nga të anketuarit, 78.8% e kampionit, e konsiderojnë ngrohjen globale si kërcënim serioz dhe vetëm 8.4% besojnë se kërcënimi i ngrohjes globale nuk është serioz (shih figurën 2). Të anketuarit e një moshe të re (deri në 34 vjeç) dhe ata me të ardhura mujore mesatare dhe të larta priren të ndajnë mendimin mbizotërues se ngrohja globale është kërcënim serioz. Ndërsa qytetarët e paarsimuar ose me arsim të ulët dhe qytetarët në pension priren të ndajnë mendimin se ngrohja globale nuk është kërcënim serioz.

Lidhur me ndotjen e ajrit në zonat e tyre, 65.9% e të anketuarve e cilësuan atë si serioze, ndërsa vetëm një në pesë e konsiderojnë si jo serioze (shih figurën 3). Të anketuarit e grupmoshës 25-34 vjeç, të punësuarit në sektorin privat dhe ata me të ardhura mujore të larta priren të mendojnë se ndotja e ajrit në zonën e tyre është serioze. Nga ana tjetër, të anketuarit me arsim të ulët dhe ata me më pak ose pa të ardhura mujore kanë më shumë gjasa të mendojnë se ndotja e ajrit nuk është serioze.

7 Në këtë seksion, shkalla nga 1-10 është grupuar në tre kategori: 0-3 kundërshtoj, 4-6 neutral dhe 7-10 mbështes pohimin.

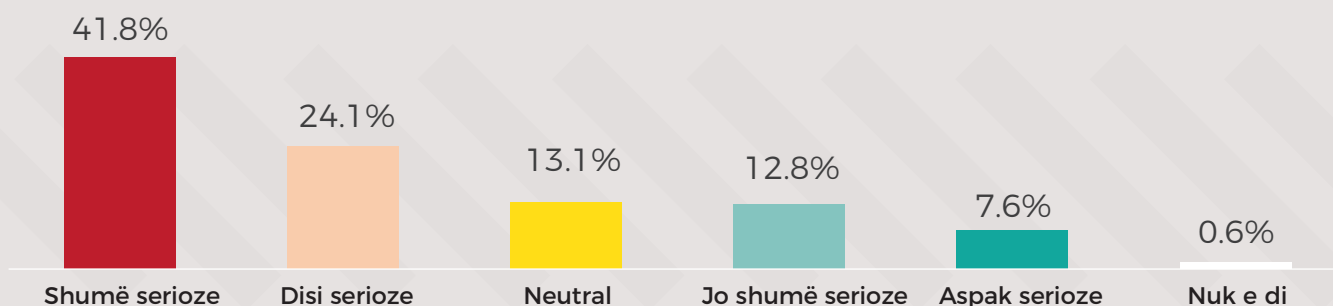
FIGURA 2: SIPAS MENDIMIT TUAJ, SA SERIOZ ËSHTË KËRCËNIMI I NGROHJES GLOBALE?

Gjatë diskutimeve në “Shqipëria n’Kuvendim”, pjesëmarrësit vunë në dukje se vendi vuan nga një ndotje e konsiderueshme e ajrit që sjell një nivel të lartë të sëmundjeve kronike. Për sa i përket ndikimit të përgjithshëm mjedisor, pjesëmarrësit argumentuan se Shqipëria nuk

është ndotës i madh, duke pasur parasysh industrinë e saj të pazhvilluar. Megjithatë, ata theksuan domosdoshmërinë e zbatimit të masave që synojnë të adresojnë shqetësimet mjedisore dhe ndryshimet klimatike.

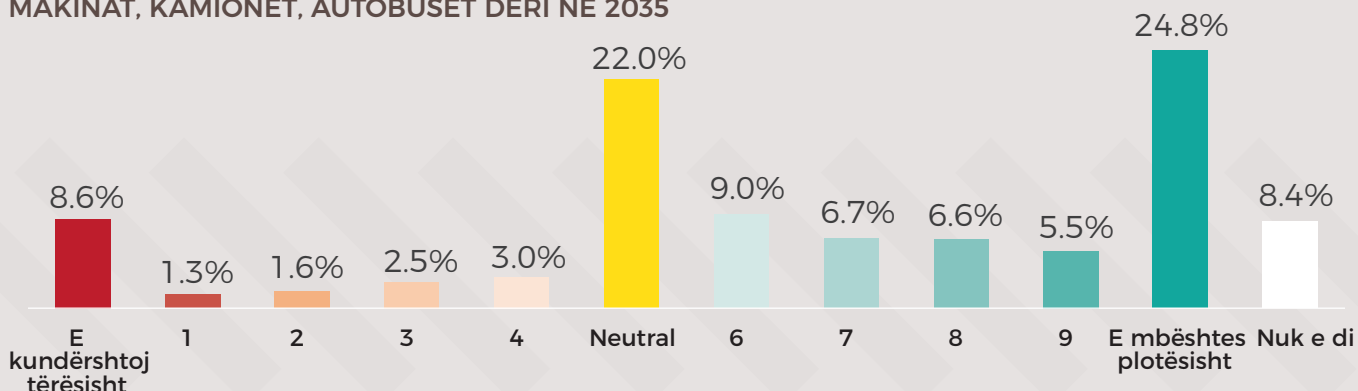
FIGURA 3: SIPAS MENDIMIT TUAJ, SA SERIOZE ËSHTË NDOTJA E AJRIT NË ZONËN TUAJ?

Qytetarët u pyetën nëse e mbështesin apo e kundërshtojnë masën për të bërë të detyrueshëm emetimin zero të karbonit për makinat, kamionët dhe autobusët deri në vitin 2035. Të dhënat e anketimit tregojnë se 43.6% e të anketuarve priren ta mbështesin këtë masë, 34% janë neutralë, ndërsa vetëm 14%

priren ta kundërshtojnë atë (shih figurën 4). Të anketuarit me arsim të lartë kanë më shumë gjasa të pajtohen me deklaratën në krahasim me të anketuarit e paarsimuar ose me arsim të ulët.

FIGURA 4: SHQIPËRIA DUHET TË BËJË TË DETYRUESHËM EMETIMIN ZERO TË KARBONIT PËR MAKINAT, KAMIONËT, AUTOBUSËT DERI NË 2035

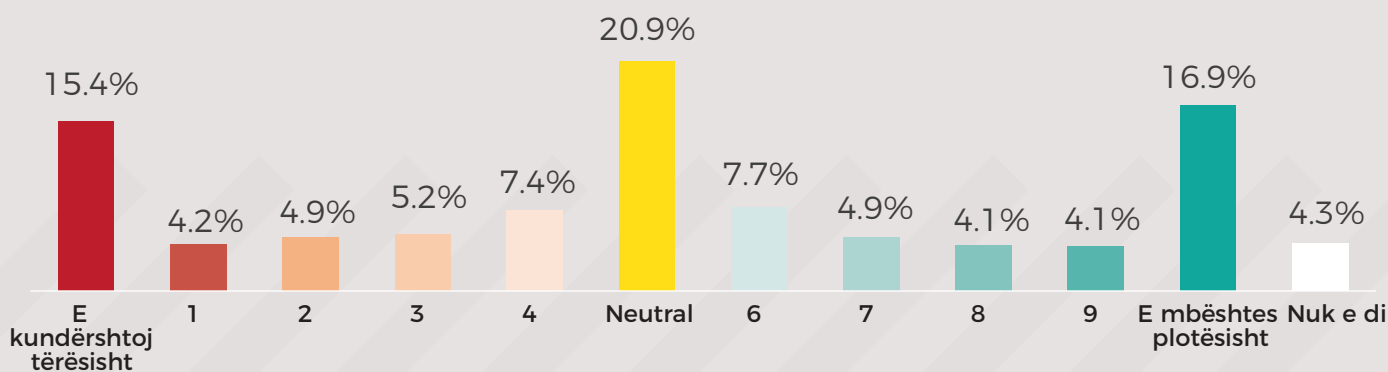
Megjithatë, gjatë diskutimeve në “Shqipëria n’Kuvendim”, shumë pjesëmarrës argumentuan se Shqipëria nuk është gati të shkojë drejt automjeteve me emetim zero të karbonit dhe se objektivi i vitit 2035 është i paarrtshëm. Ata theksuan se rrjeti i transportit publik elektrik kërkon investime të konsiderueshme në infrastrukturë, gjë që nuk është e realizueshme për shkak të burimeve të kufizuara shtetërore. Për më tepër, blerja e makinave elektrike është e kushtueshme. Prandaj ata argumentojnë se duhet të ketë stimuj ekonomikë për blerjen e makinave elektrike. Nga ana tjetër, pjesëmarrësit vunë në dukje gjithashtu se duke nxitur përdorimin e makinave elektrike dhe rrjedhimisht duke ulur konsumin e karburantit apo gazit, buxheti i shtetit do të merrte një goditje të konsiderueshme nga mosvjelja e taksave të përfshira në çmimin e karburantit apo gazit.

Qytetarët u pyetën për ndalimin e importit të automjeteve të përdorura për më shumë se pesë vjet. Gjetjet tregojnë se të anketuarit

janë të pavendosur. Pothuajse një e treta përkatësisht e mbështet ose kundërshton këtë masë (shih figurën 5). Gjetjet tregojnë se të anketuarit e paarsimuar (55.1%) ose me të ardhura të ulëta prirën ta kundërshtojnë këtë masë. Është interesante që studentët duket se nuk e mbështesin deklaratën gjithashtu. Të anketuarit me arsim të lartë dhe ata me të ardhura mujore të larta prirën të jenë më në mbështetje.

Pjesëmarrësit në aktivitetin “Shqipëria n’Kuvendim” e mbështetën në parim propozimin por sugjeruan që të ketë politika për të mbuluar humbjet ekonomike të qytetarëve. Përndryshe propozimi nuk do të gëzonte mbështetje. Pjesëmarrësit sugjeruan si alternativë heqjen graduale nga qarkullimi të makinave të vjetra në baza vjetore (një përqindje e caktuar çdo vit) në mënyrë që të shmangen kostot e rënda për qytetarët dhe të ofrohet kohë e mjaftueshme për t’u përshtatur me masën.

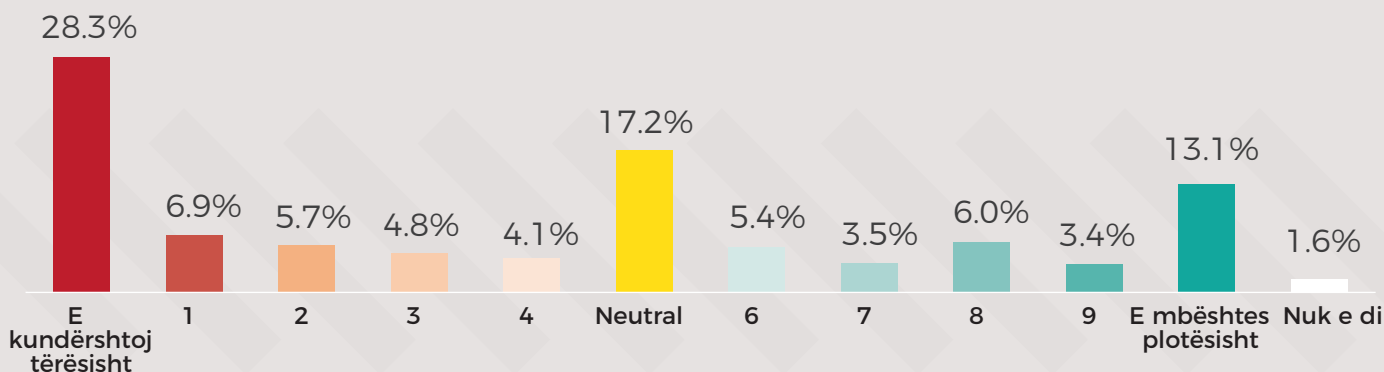
FIGURA 5: SHQIPËRIA DUHET TË NDALJË IMPORTIN E MAKINAVE TË PËRDORURA MË SHUMË SE 5 VJET

Pavarësisht mbështetjes së lartë deklarative, të anketuarit duket se nuk janë të gatshëm të paguajnë taksa më të larta për të mbrojtur mjedisin. Të dhënat e anketimit tregojnë se 45.7% janë kundër taksave më të larta për mbrojtjen e mjedisit, ndërsa vetëm 26% janë dakord (shih figurën 6). Studentët dhe të anketuarit e grupmoshës 55-64 vjeç prirën të

kundërshtojnë. Ndërsa, të anketuarit me të ardhura mujore mesatare prirën të jenë më mbështetës.

FIGURA 6: JAM I GATSHËM TË PAGUAJ MË SHUMË TAKSA NË MËNYRË QË TË MBROJMË MJEDISIN.

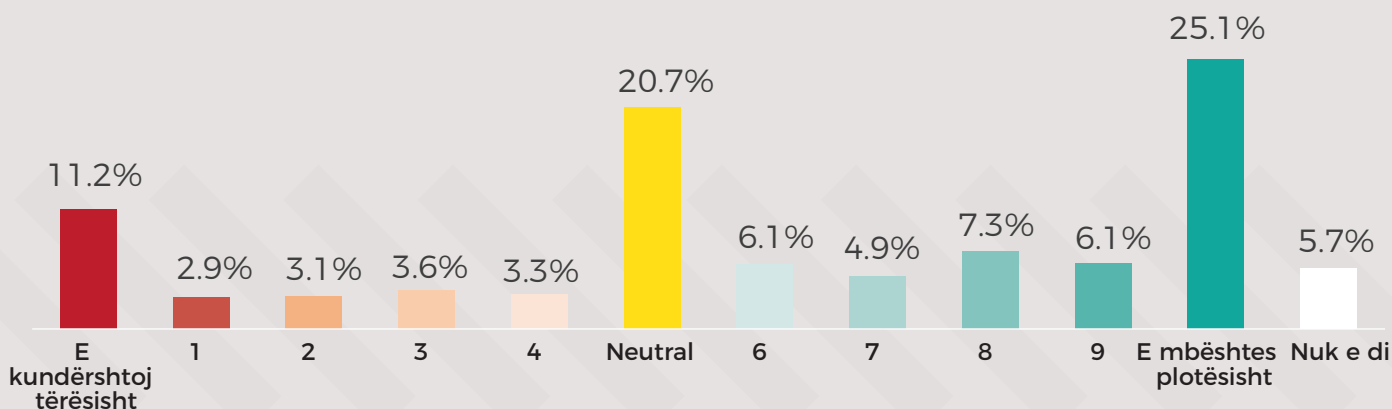

Gjatë diskutimeve në “Shqipëria n’Kuvendim”, pjesëmarrësit argumentuan se vjelja aktuale e taksave është joefikase. Ata vunë në dukje nevojën për të forcuar zbatimin e kornizës rregullatore aktuale. Për më tepër, pjesëmarrësit argumentuan se organet kompetente duhet të kryejnë dhe publikojnë studime për të përcaktuar korrelacionin midis mbrojtjes së mjedisit dhe rritjes ekonomike kombëtare.

Së fundmi, qytetarët u pyetën nëse e mbështesin krijimin e zonave me emetim të ulët

të karbonit në qytetin e tyre. Për ilustrim, kjo masë mund të nënkuptojë se vetëm makinat elektrike do të lejohen të qarkullojnë në qendër të qytetit. Të dhënat e anketimit shfaqin një mbështetje relative, me 43.4% që shprehen se do ta mbështesin masën, 30.1% neutralë dhe 20.8% që e kundërshtojnë atë (shih figurën 7). Të anketuarit me arsim të lartë dhe të ardhura mujore të larta priren të jenë më në mbështetje. Gjithashtu, të anketuarit e punësuar në sektorin publik priren të jenë në mbështetje. Nga ana tjetër, të anketuarit e paarsimuar dhe me arsim të ulët priren ta kundërshtojnë propozimin.

FIGURA 7: JAM DAKORD QË NË QYTETET E MËDHA TË KRIJOHEN ZONA ME EMETIM TË ULËT (P.SH. NË QENDËR TË QYTETIT TË LEJOHET QARKULLIMI VETËM I MJETEVE ELEKTRIKE).

Pjesëmarrësit në “Shqipëria n’Kuvendim” mbështetën krijimin e zonave me emetim të ulët të karbonit në qytetet e mëdha dhe promovimin e automjeteve elektrike apo mjeteve të tjera miqësore për mjedisin. Megjithatë, ata argumentuan se kjo masë nuk duhet të parashikojë taksa shtesë për lëvizjen. Nga ana tjetër, pjesëmarrësit argumentuan se kjo masë do të rriste trafikun dhe ndotjen

në zona të tjera të qytetit. Rrjedhimisht, qëllimi i autoriteteve duhet të jetë të ulin nivelin e përgjithshëm të ndotjes, jo thjesht ta ridrejtojnë në zona të tjera. Për më tepër, ka një mbështetje të konsiderueshme për investimin në forma të tjera të transportit publik (p.sh. metro, trena nëntokësor, tramvaje) në mënyrë që të zbresë përdorimi i automjeteve personale.

METODOLOGJIA

Për anketimin kombëtar u përdor një kampion përfaqësues i popullsisë shqiptare, ku të anketuarit u zgjodhën në mënyrë rastësore nga të gjitha bashkitë dhe njësitë administrative të vendit. Përdorimi i një kampioni të ponderuar përfaqësimi kombëtar na bën të mundur që gjetjet t'i aplikojmë për të gjithë popullsinë në vend. Si rrjedhim, niveli i rëndësisë statistikore të kampionit përshkruhet si vijon: për një popullatë shqiptare rezidente në moshë madhore prej 2,220,569 , me një madhësi kampioni prej 1,200 të anketuarve, për një nivel besimi 95%, intervali i besimit është $\pm 2,83$; dhe për një nivel besimi prej 99%, intervali i besimit është $\pm 3,72$.

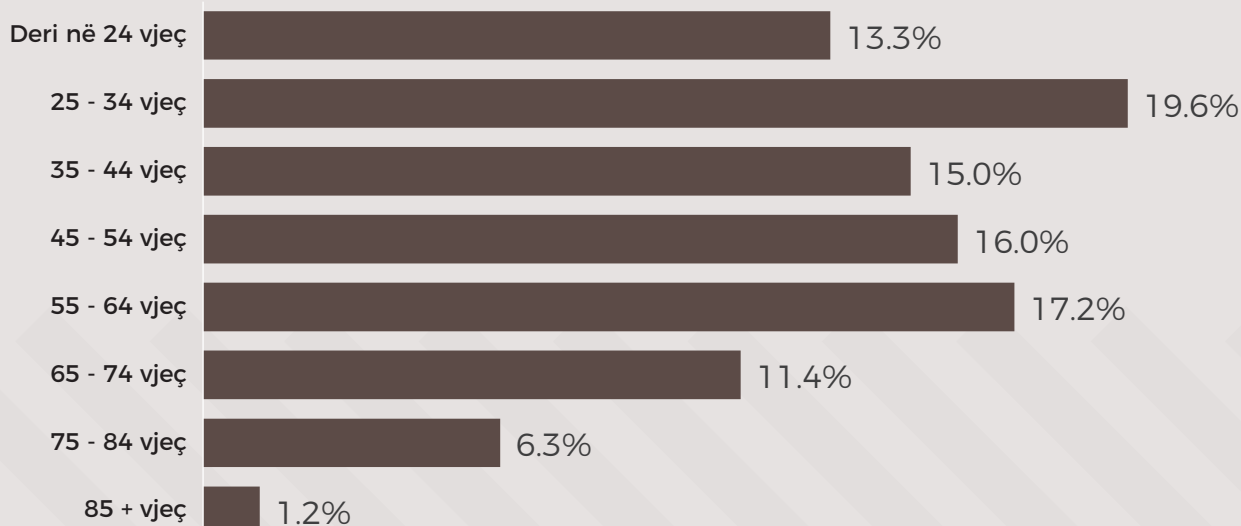
Për të përcaktuar madhësinë e kuotës së secilit prej qarqeve të vendit, numri i popullsisë së Shqipërisë u mor nga regjistri civil, ndërsa numri i banorëve për secilin qark në 1 janar 2021 u mor nga Instituti i Statistikave (INSTAT). Edhe pse se numri i banorëve në moshën mbi 18 vjeç ndryshonte me vetëm 0,31% mes viteve 2019 dhe 2021, ky ndryshim nuk ndikoi statistikisht në madhësinë e kampionit sipas qarkut dhe në intervalin e besimit të përmendur më sipër. Kampioni prej 1,200 të anketuarish u shpërnda në të 61 bashkitë e 12 qarqeve të vendit. Më pas, shpërndarja sipas qarkut u përshtat për të zgjedhur vetëm popullsinë në moshë madhore (mbi 18 vjeç) dhe për të përdorur kontrollë kuotash për gjininë. Duke qenë se INSTAT nuk i përcakton grupmoshat nën 18 vjeç ose mbi 18 vjeç, është përdorur teknika e interpolimit linear. Më pas, kjo përzgjedhje u ponderua sipas grupmoshave më të fundit të publikuara nga INSTAT (në kohën kur u hodh shorti), që ishin të dhënat për vitin 2020. Rezultatet e përlogaritura dhe të publikuara në këtë analizë janë ponderuar sipas dy dimensioneve: shpërndarja gjeografike e popullsisë dhe grupmosha.

DEMOGRAFIA E TË ANKETUARVE

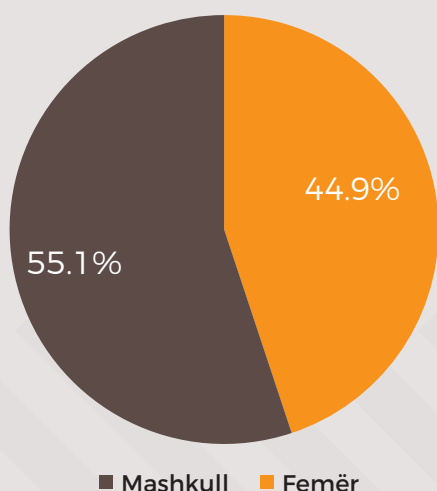
Në total morën pjesë në anketimin kombëtar 1,200 qytetarë shqiptarë të moshës 18 vjeç e sipër nga të gjitha bashkitë e Republikës së Shqipërisë. Nga ky kampion me përfaqësim kombëtar, 55.1% ishin meshkuj dhe 44.9% ishin femra. Pjesa më e madhe e të anketuarve i përkiste grupmoshave që varionin nga 18 vjeç

në 54 vjeç (63.9%). Të anketuarit e moshës 55 vjeç dhe më shumë përbënin vetëm 36.1% të të gjithë kampionit përfaqësues. Lutemi referojuni grafikëve të mëposhtëm për më shumë hollësi në lidhje me shpërndarjen sipas moshës së kampionit.

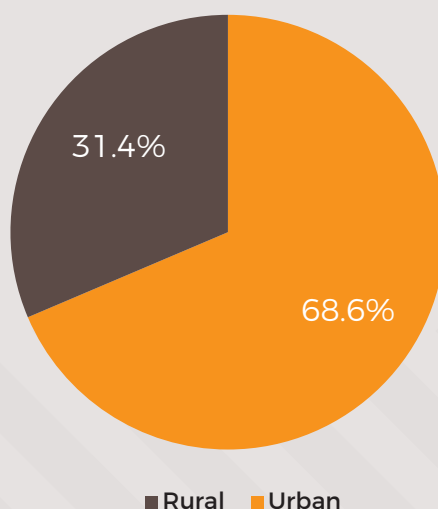
MOSHA

GJINIA

VENDBANIMI

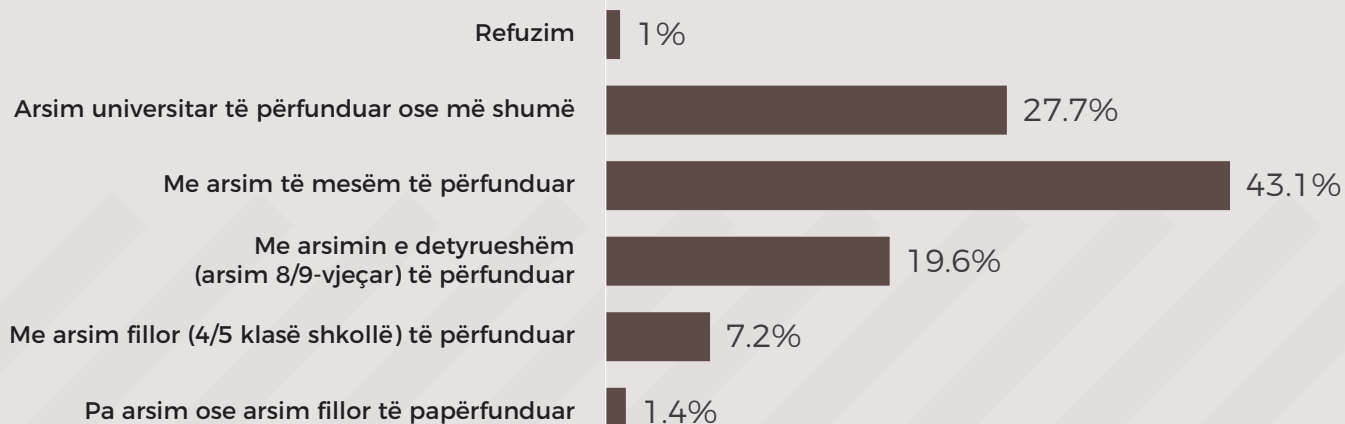

Shpërndarja gjeografike ishte 68.6% urbane dhe 31.4% rurale. Si për krahasim, të dhënat e Institutit të Statistikave (INSTAT) thonë se në vitin 2011, 58.2% e popullsisë rezidente shqiptare banonte në zonat urbane.⁸ Megjithatë, gjatë dhjetë viteve të fundit, ky numër është rritur.

Pjesa më e madhe e të anketuarve (70.8%) kishin një diplomë të shkollës së mesme ose kishin diplomë universitare apo pasuniversitare,

ku 43.1% e tyre kishin përfunduar arsimin e mesëm (d.m.th., kishin diplomë të shkollës së mesme), ndërsa 27.7% kishin marrë diplomë universitare ose pasuniversitare. Plot 28.2% e të anketuarve kishin arsim të mesëm të ulët, ku 19.6% e të anketuarve kishin përfunduar programin e detyrueshëm 8/9-vjeçar, ndërsa 8.6% nuk kishin përfunduar asnjë nivel arsimor ose kishin vetëm arsim fillor (4/5 klasë shkollë).

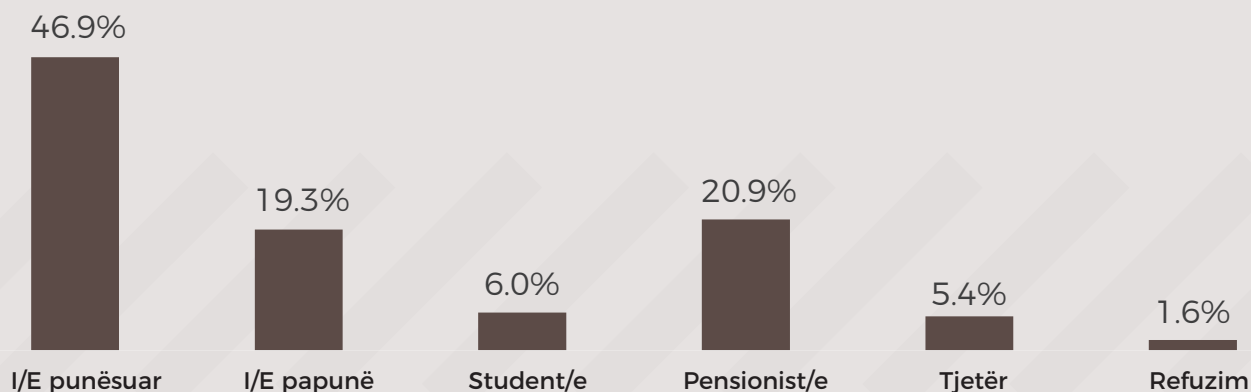
NIVELI ARSIMOR

Rreth 46.9% e të anketuarve ishin të punësuar në kohën e anketimit, teksa 72.4% e tyre punonin në sektorin privat dhe 27.6% ishin të punësuar në sektorin publik. Rreth një e

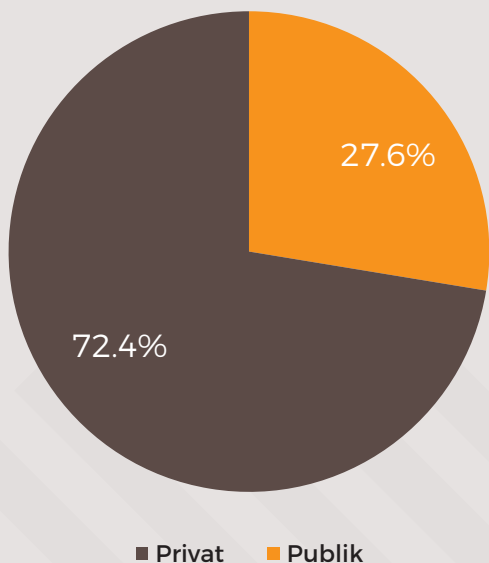
pesta e të anketuarve deklaruan se ishin të papunë (19.3%), ndërsa 6% ishin studentë, 20.9% në pension dhe 5.4% zgjedhën përgjigjen alternative "tjetër".

STATUSI I PUNËSIMIT

8 http://www.instat.gov.al/media/2919/a_new_urban-rural_classification_of_albanian_population.pdf

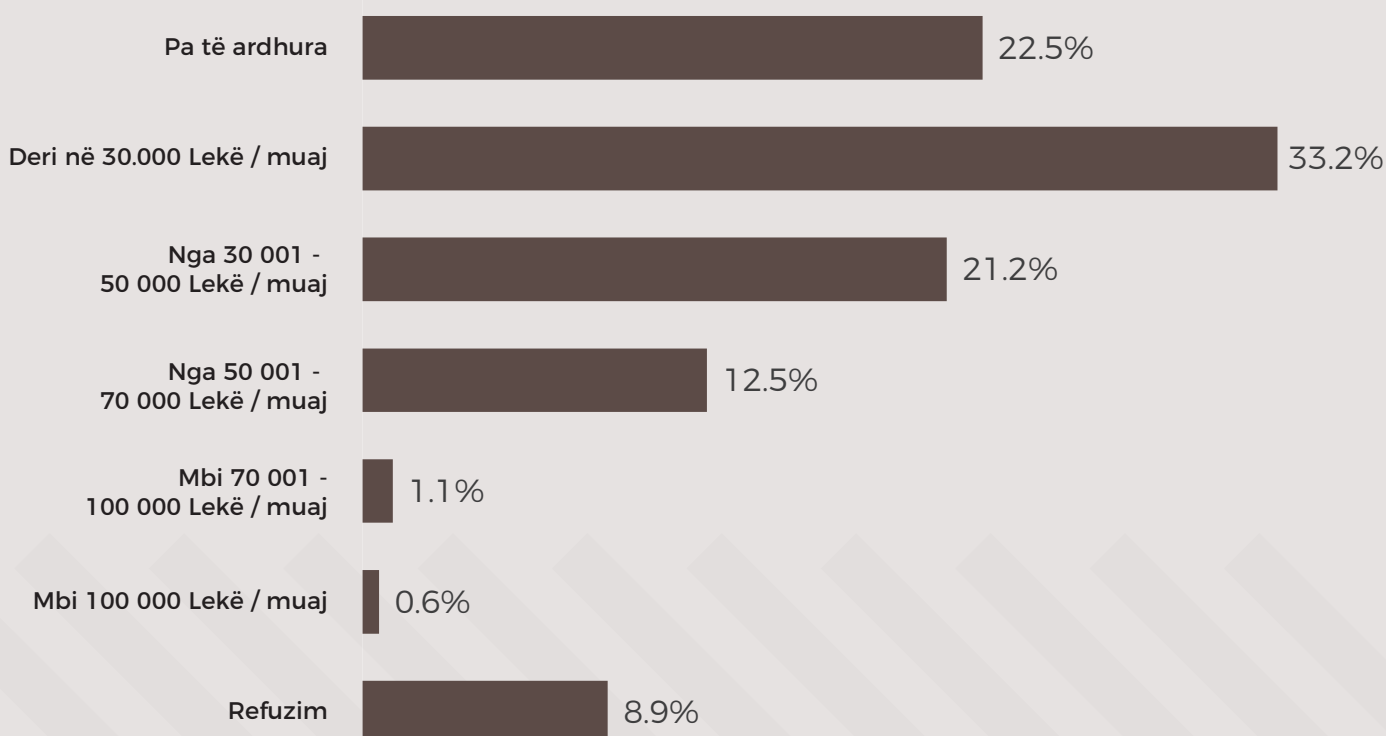
SEKTORI I PUNËSIMIT

Për sa i përket nivelit të të ardhurave të rregullta mujore individuale të të anketuarve, 22.5% e të tyre deklaruan se nuk kishin të ardhura të rregullta në kohën e anketimit, 33,2% fitonin deri në 30,000 lekë/muaj, ndërsa

21,2% raportuan se merrnin të ardhura të rregullta mujore që varionin nga 30,001 lekë në 50,000 lekë. Vetëm 14.2% e të anketuarve thanë se kishin të ardhura mujore individuale mbi 50 mijë lekë.

NIVELI I TË ARDHURAVE TË RREGULLTA MUJORE INDIVIDUALE (NETO)

Tiranë, Shkurt 2022

© 2022 nga Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim. Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.

Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM)

Adresa: Rr. Shenasi Dishnica, Nd. 35, H.1

1017 Tirana, Albania

E-mail: info@idmalbania.org

Website: www.idmalbania.org

SHËNIM

Ky raport tematik u përgatit nga Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM). Pikëpamjet dhe përfundimet që jepen në këtë botim nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Agjencisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC). Autorësia e këtij botimi i përket vetëm IDM-së. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet apo transmetohet në çfarëdo lloj forme ose me çfarëdo lloj mjeti pa lejen paraprake me shkrim të IDM-së.

NJË PROJEKT NGA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Agjencia Zvicerane për Zhvillim
dhe Bashkëpunim SDC

"Mbështetje për Parlamentin dhe Edukimin Qytetar në Shqipëri" (PACEP), është një projekt nga Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC) dhe zbatohet nga Prezenca e OSBE në Shqipëri dhe Instituti Demokratik Amerikan (NDI)."

ZBATUAR NGA

PARTNERË NË ZBATIM

Institute for Democracy and Mediation
Institut për Demokraci dhe Ndërmjetësim

Ky aktivitet u zhvillua nga IDM në kuadër të projektit PACEP, në konsultim me Qendrën për Demokraci Deliberative pranë Universitetit të Stanford (ShBA).